

บทที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมและกลวิธีการใช้ภาษาในคอลัมน์ “จุดไฟในใจคน” โดยหลวงพื่อน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์) เจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรม

- 1.1 ความหมายของธรรมะ
- 1.2 ความหมายของหลักธรรม
- 1.3 หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา
- 1.4 การนำเสนอธรรมะ

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษา

- 2.1 ระดับของภาษา
- 2.2 การใช้คำ
- 2.3 การใช้สำนวน
- 2.4 การใช้โวหาร
- 2.5 การใช้ภาพพจน์

3. ประวัติและผลงานของหลวงพื่อน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์)

- 3.1 ประวัติของหลวงพื่อน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์)
- 3.2 ประวัติการศึกษาของหลวงพื่อน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์)
- 3.3 รางวัลเกียรติคุณของหลวงพื่อน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักธรรม

1.1 ความหมายของธรรมะ

ธรรมะเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน เพราะธรรมะสอนให้มนุษย์ประพฤติเป็นคนดีตามหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ในการดำเนินชีวิตธรรมะยังเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของมนุษย์ให้เกิดความสงบสุข ได้มีนักวิชาการให้ความหมายธรรมะไว้หลายท่าน ไว้ดังนี้

ปิ่น มุกกันต์ (2514:158) ได้กล่าวถึงหลักธรรมะ คือ ความถูกต้องดี ถูกกับดินนั้นแหละ คือ ธรรมะและอธรรมก็คือผิดและเสีย สรุปได้ดังนี้

ธรรมะ หมายถึง องค์คุณ คือ ความรักภักดีซึ่งเกิดอยู่ในจิตใจ

ธรรมะ หมายถึง สิ่งที่ทำให้มนุษย์เป็นคนดีปรองดองใจคนผู้ประพฤติให้ดีขึ้น ประณีตขึ้นสูงขึ้นในขณะเดียวกันธรรมะก็ขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกจากจิตใจด้วย

ธรรมะเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับงานทุกอย่างที่ต้องการถูกดีงาม

ธรรมะ หมายถึง การประหยัดเวลา

ธรรมะ หมายถึง เครื่องหล่อเลี้ยงให้เกิดผลดี

ธรรมะ หมายถึง มิตรที่ดีที่สุดของคนมีงานมาก

ธรรมะ หมายถึง คำสอนทางศาสนาที่ว่าด้วยหลักหรือข้อปฏิบัติมีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดีและเป็นกลาง ๆ ที่เรียกว่า กุศลธรรม อกุศลธรรมและอัพยากตธรรม

ธรรมะ หมายถึง สภาพที่ทรงไว้ธรรมดา ธรรมชาติสภาวะธรรมสังฆธรรมความจริงต้นเหตุสิ่งปรากฏการณ์สิ่งจิตใจคุณธรรมความดีความถูกต้องตามประเพณีชอบหลักการแบบแผนธรรมเนียมหน้าที่ความรับผิดชอบความยุติธรรมพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งแสดงธรรม ให้เปิดเผยปรากฏขึ้น

สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (วราคม ที่สุกะ,2539:79) ได้กล่าวว่า “ธรรม” แบ่งออกเป็น 2 คำ คือ “คำสั่ง” กับ “คำสอน” “คำสั่ง” คือ ข้อห้าม ส่วน “คำสอน” เป็นคำแนะนำและสุชีพ ปุญญาอนุภาพ เสนอว่า “คำสั่งสอน คือ ศาสนาที่ว่าด้วยศีลธรรมและอุดมคติสูงสุดในชีวิตบุคคลรวมทั้งแนวทางความเชื่อถือและแนวการปฏิบัติต่าง ๆ กันตามคติของแต่ละศาสนา”

สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชเจ้า (สุวฑฺฒโน,2540:20-22) ได้ทรงแสดงความหมายของธรรมไว้ว่า ธรรม แปลว่า ทรงไว้ หมายถึง ทรงตัวเอง คือ คงตัวอยู่เสมอและหมายถึง รักษาคนที่มิธรรมไว้ให้เป็นไปตามธรรม ฉะนั้นธรรมจึงเป็นกฎธรรมดาที่คงตัวอยู่เสมอ

พระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบ กฎนั้นและทรงนำมาสั่งสอนผู้อื่น พระธรรมที่ทรงสั่งสอนเป็นสูตรแห่งการปฏิบัติที่ท่าเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง ให้จิตใจงดงามเป็นคน โดยสมบูรณ์เป็นกัลป์ยามชนและอารยชนให้อยู่เป็นสุข

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2556:553) ได้ให้ความหมายของธรรมไว้ว่า ธรรมะ หมายถึง คุณความดี ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎ กฎเกณฑ์ กฎหมาย สิ่งทั้งหลาย คำสั่งสอนในพระศาสนา หลักประพฤดิปฏิบัติในศาสนา

นอกจากนี้ พระไตรปิฎก วินัยปิฎก มหาวิภังค์ (เล่ม 1 ภาค 1,2557:25) อธิบายว่า ธรรม หมายถึง สภาพที่ทรงไว้ ธรรมคา ธรรมชาติ สภาวะธรรม สัจธรรม ความจริง เหตุ ต้นเหตุ สิ่ง ปรากฏการณ์ ธรรมารมณฺ์ สิ่งที่ใจคิด คุณธรรม ความดี ความถูกต้อง ความประพฤติชอบ หลักการ แบบแผน ธรรมเนียม หน้าที่ ความชอบ ความยุติธรรม พระธรรม ท่านพุทธทาสภิกขุ ให้คำนิยามไว้ ในหนังสือของท่านว่า ธรรม มีความหมายที่ยิ่งใหญ่ไม่สามารถหาคำพูดที่เป็นภาษาของมนุษย์มานิยามได้แต่ขอนิยามให้เข้าใจพอสังเขปไว้ด้วยความว่าหน้าที่เพราะไม่มีสิ่งใดในสากลโลกที่ไม่มีหน้าที่

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของธรรมะพอสรุปได้ว่า ธรรมะ หมายถึง คุณธรรม ความดี ความถูกต้องแบบแผนตามหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีความหมายต่อชีวิตมนุษย์เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจมนุษย์ให้ทำความดี นำมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อให้จิตใจงดงามเป็นคน โดยสมบูรณ์

1.2 ความหมายของหลักธรรม

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นที่พักทางใจให้กับทุกคนในการดำรงชีวิตเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเป็นคน ที่สมบูรณ์ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของหลักธรรม ไว้ดังนี้

หลวงพ่อปราโมทย์ ปาโมชฺโช (2553:78) ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักธรรม คือ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ควบคุมอารมณ์ไม่ให้วู่วาม รู้จักคิด ไม่ปล่อยความนึกคิดไปตามความรู้สึกที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจ คอยเหนี่ยวรั้งจิตใจ ให้ทำพูดหรือคิดในสิ่งที่ดีเหมือนบิดามารดาที่คอยห้ามบุตรธิดาไม่ให้ทำความชั่ว แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดีเป็นธรรม ที่มีอุปการะมาก เกื้อกูลอุดหนุนในการทำความคิดทุกอย่างให้มั่นคงยิ่งขึ้น

สุวัฒน์ จันทรวงศ์ (2540:197) ได้อธิบายหลักธรรม หมายถึง หลักคำสอนทางศาสนาที่เป็นความจริงเป็นความดีงาม ความถูกต้อง เมื่อนำไปปฏิบัติแล้วช่วยให้เกิดความดีงามในชีวิตและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

พระธรรมโกศาจารย์ (2547,8-9) ได้ให้ความหมาย คำว่า หลักธรรม หมายถึง หลักธรรมทางกายและวาจาของคนแต่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นจะต้องมีจิตใจเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จึงกำหนดหลักการความประพฤติที่รวมกับการพัฒนากาย วาจาและพัฒนาจิตใจ เข้าไว้ด้วยกันทางทำความดี ทางนำไปสู่ความสุขความเจริญได้แบ่งเป็นข้อประพฤติทางกาย ทางวาจาและทางใจ หลักธรรมที่ควบคุมบุคคลไม่ให้ผิดพลาด

สุชาติ วราพันธ์ (2556:72) ได้ให้ความหมายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือเรียกอีกอย่างได้ว่า ธรรมหรือธรรมะ หมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก พระองค์ทรงค้นพบหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติแล้ว ทรงนำหลักธรรมเหล่านั้นบอกกล่าวเผยแผ่ให้แก่มนุษย์เพื่อให้เข้าถึงสัจธรรมของชีวิตและธรรมชาติ

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของหลักธรรมพอสรุได้ว่า หลักธรรม หมายถึง หลักธรรมหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก พระองค์ทรงค้นพบหลักธรรม ความจริง ความดี ความถูกต้อง นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อนำทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

1.3 หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงสั่งสอนไว้ ดังนี้

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2530:112-113) ได้กล่าวถึงหลักธรรมในการดำรงชีวิตของคนที่มืองค์ประกอบ 10 ประการ ได้แก่ มีความเมตตา กรุณา มีอาชีพที่สุจริต มีความสำรวมในกาม มีความซื่อสัตย์ มีสติรอบคอบ มีการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ มีความพากเพียร มีความจริงใจและข่มใจตนเองได้ มีความอดทนอดกลั้น มีความเสียสละ

ส่วนพระมหาจรรยา สุทธิญาโณ (2538:39-40) ได้กล่าวถึงหลักธรรมแห่งภคะ 4 ประการ ซึ่งเรียกว่า จักร 4 อัน ได้แก่ การอยู่ในที่หรือถิ่นที่เหมาะสม เรียกว่า ปฏิรูปเทศวาสะ การคบคนดี อยู่ในหมู่ผู้มีความรู้และยึดมั่นในศีลธรรม เรียกว่า สัมปยุตตปฏิปัตตสสะ การตั้งตนไว้ชอบอยู่ในทำนอง คลองธรรม ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เรียกว่า อุตตสัมมาปณิธิและการเป็นผู้ที่มีบุญบารมี มีพื้นเพเดิมที่ดี เรียกว่า ปุพเพกตปุญญตา

นอกจากนี้ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ (ป.อ.ปยุตโต, 2543:45-50) ได้กล่าวถึงหลักธรรม ไว้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. หลักธรรมต่อตนเอง คือ หลักธรรมคำสอนที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อตนเองเพื่อความดีงามและคุณค่าแห่งชาติ เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข นำหลักธรรมมาปฏิบัติหรือประยุกต์หลักธรรมมาใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง ได้แก่

1.1 คีล คือ ความประพฤติกายและวาจาให้สุภาพเรียบร้อยเพื่อรักษาสันติสุขแห่งประชุมชน คีลในพระพุทธศาสนา คีล 5 ได้แก่

คีลข้อที่ 1 ปาณาติปาตาเวรมณี หมายถึง การละเว้นจากการฆ่าสัตว์ทุกชนิด

คีลข้อที่ 2 อทินนาทานาเวรมณี หมายถึง การเว้นจากการลักทรัพย์หรือทรัพย์เจ้าของเขาไม่ได้ให้

คีลข้อที่ 3 กามสุมิสจจาเวรมณี หมายถึง การละเว้นจากการประพฤติกาม การประพฤติกามผิดกฏศีลคนอื่น มีก็ก มีชู้ก็ไม่ควร ยกเว้นแต่จะมีการแต่งงานและหรือมีการรับรู้รับเห็นด้วยจากผู้ปกครองของทั้งสองฝ่าย

คีลข้อที่ 4 มุสาวาทาเวรมณี หมายถึง การละเว้นจากการพูดปด กตเท็จ พูดจาตกหก พูดไม่อยู่กับร่องกับรอย

คีลข้อที่ 5 สุราเมรยมมชปะมาทัตถานาเวรมณี หมายถึง การละเว้นจากการดื่มสุราเมรัยและเครื่องดองของมึนเมาทุกชนิด

1.2 สมาธิ คือ สภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดอยู่ไม่ว่าจะเป็นการคิด การพูดหรือการกระทำกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยที่จิตนั้นไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไปมา ซึ่งมีดังนี้

1.2.1 ขณิกสมาธิ : สมาธิค่อย ๆ เล็กน้อยที่ใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้อ่านหนังสือหรือขับรถ

1.2.2 อุปจารสมาธิ : สมาธิที่แน่วแน่นมาก ถ้าย้ายไปที่เสียสมาธิ

1.2.3 อัปปนาสมาธิ : สมาธิที่เพ่งอยู่อย่างเดียวไม่หวั่นไหวไม่ย้ายอารมณ์

1.3 ปัญญา คือ รู้ทั่วถึงเหตุถึงผล รู้อย่างชัดเจน เข้าใจ รู้เรื่องราวปญฺญคุณ โทษ รู้สิ่งที่ควรทำควรเว้น เป็นต้น เป็นธรรมที่คอยกำกับศรัทธา เพื่อให้เชื่อประกอบด้วยเหตุผลไม่ให้หลงเชื่ออย่างงมงาย พระธรรมกิตติวงศ์(ทองดี สุรเตโช) ปัญญา ทำให้เกิดได้ 3 วิธี คือ

1.3.1 สุตมยปัญญา : ปัญญาที่เกิด โดยการฟัง การศึกษาเล่าเรียน

1.3.2 จินตามยปัญญา : ปัญญาที่เกิดการคิดหาเหตุผล โดย
การคิดค้น การตรึกตรอง

1.3.3 ภวานามยปัญญา : ปัญญาที่เกิดจากการอบรมจิต การเจริญภาวนา ลงมือปฏิบัติ

1.4 อิทธิบาท 4 ได้แก่ หลักธรรมเพื่อความสำเร็จ สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตั้งใจและหวังความสำเร็จในสิ่งที่ตั้งใจต้องเป็นคนที่สมบูรณ์ โดยมีพื้นฐานดังนี้

1.4.1 ฉันทะ : ความพอใจในสิ่งที่ตนมี ตนเป็น ไม่ต้องการอยากได้ ใครมีมากเกินไปซึ่งจะนำมาสู่ความ โลก

1.4.2 วิริยะ : ความพากเพียรในสิ่งนั้น ไม่ย่อท้อง่าย ๆ เมื่อพบกับอุปสรรค

1.4.3 จิตตะ : ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ ไม่ลืมนึกความตั้งใจกลางคัน ง่าย ๆ สมาธิจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น ๆ

1.4.4 วิมังสา : ความมีเหตุมีผลในเรื่องนั้น ๆ ความรู้จริงด้วยการศึกษาอย่างลึกซึ้ง

1.5 สัปปริยธรรม 7 คือ หลักธรรมของคนดีหรือมนุษย์ที่แท้ ได้แก่

1.5.1 ทัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เช่น รู้จักว่าการทำความดีเป็นเหตุแห่งความสุข

1.5.2 อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล เช่น รู้จักว่าความสุขเป็นผลแห่งการทำความดี

1.5.3 อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ ต้องรู้จักตัวอยู่เสมอว่า

1.5.4 มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอดีพอเพียง เช่น ในการแสวงหาเครื่องยังชีพก็ต้องแสวงหาในทางที่ชอบธรรม

1.5.5 กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการทำหน้าที่การงานต่าง ๆ

1.5.6 ปริสัจญตา ความเป็นผู้รู้จักบริษัท ประชุมชนและสังคมว่า สังคมใดควรที่จะเข้าไปร่วมด้วย

1.5.7 บุคคลปโรปรัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคลว่า บุคคลนี้เป็นคนดีควรคบ ผู้นั้นเป็นคนไม่ดี ไม่ควรคบ

2. หลักธรรมต่อผู้อื่น คือ หลักธรรมคำสอนที่มุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ดึงมากับผู้อื่นเพื่อสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ได้แก่

2.1 พรหมวิหาร 4 หมายถึง ธรรมของพรหมหรือธรรมของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่

2.1.1 ความเมตตา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุข เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้และความสุขเกิดจากการทำงาน ที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

2.1.2 กรุณา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกาย ไม่สบายใจและเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์ มี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

- ทุกข์โดยสภาวะหรือเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บ ไข้ ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์
- ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์

2.1.3 มุทิตา : ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า “ดี” ในที่นี้หมายถึง การมีความสุขหรือมีความสุขเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีจิตใจริษยา ความริษยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความฟุ้งซ่าน ซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เช่น เห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครุชมเขยก็เกิดความรู้สึกอิจฉาใจแกล้งเอาเศษชอล์ก โคลนหรือหมึกไปป้ายตามเสื้อกางเกงของเพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรก เราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตา เพราะจะสร้างไมตรี และผูกมิตรกับผู้อื่น ได้ง่ายและลึกซึ้ง

2.1.4 อุเบกขา : การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง เพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใคร ได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือ พยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

2.2 ทิส 6 คือ บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ ดุจทิสที่อยู่รอบตัวจัดเป็น 6 ทิส เป็นหลักธรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนต่อบุคคลต่าง ๆ ได้แก่

2.2.1 ปุรัตติมทิส : ทิสเบื้องต้น ได้แก่ บิดา มารดา

2.2.2 ทักขินทิส : ทิสเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์

2.2.3 ปังฉิมทิส : ทิสเบื้องหลัง ได้แก่ สามีภรรยา

2.2.4 อุตตรทิส : ทิสเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย

2.2.5 อุปริมทิส : ทิสเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์

2.2.6 เหฏฐิมทิส : ทิสเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้างกับนายจ้าง

2.3 สังคหวัตถุ 4 คือ เป็นหลักธรรมการยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น เป็นการผูกไมตรีด้วยการเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ได้แก่

2.3.1 ทาน : การให้ การเสียสละ การแบ่งปันผู้อื่น

2.3.2 ปิยวาจา : การพูดด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน

2.3.3 อัถตจริยา : การช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

2.3.4 สมานัตตา : การประพฤติดัวเสมอต้นเสมอปลาย หนัก

แน่น ไม่โลเล ไว้วางใจคนอื่น

2.4 ฆราวาสธรรม คือ หลักธรรมสำหรับการครองเรือน ได้แก่

2.4.1 สัจจะ : พูดจริงทำจริงและซื่อตรง

2.4.2 ทมะ : การข่มใจ การปรับตัว ผีกตน ข่มจิตและรักษาใจ

ฝึกฝนและแก้ไขปรับปรุง

2.4.3 ขันติ : ความอดทน อดกลั้นและขยัน

2.4.4 จาคะ : ความเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปัน

3. หลักธรรมต่อสังคม คือ หลักปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวมหรือเรียกว่า หลักธรรมระหว่างมนุษย์กับสังคม ได้แก่

3.1 จิตสาธารณะจิตที่คิดสร้างสรรค์เป็นกุศลและมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดสร้างสรรค์ คือ คิดในทางที่ดี ไม่ทำลายบุคคล สังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม กรรมดี คือ การกระทำและคำพูดที่มาจากความคิดที่ดี

3.2 หลักธรรมธิปไตย คือ ว่าด้วยการทำดี ความถูกต้อง ไม่หวังผลตอบแทนใช้กับการตัดสินใจยุติธรรม

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอสรุปได้ว่า หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา หมายถึงพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนนำไปประพฤติปฏิบัติตามทางพระพุทธศาสนา มีความหมายต่อมนุษย์ประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขในการดำเนินอย่างราบรื่นเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ที่แท้จริง

1.4 การนำเสนอธรรมะ

ธรรมะเป็นเรื่องนามธรรมที่เข้าใจยาก ไม่อาจมองเห็นหรือสัมผัสได้ด้วยตา ดังนั้น การนำเสนอธรรมะจึงใช้กลวิธีที่หลากหลายมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับสารมองเห็นธรรมะเป็นรูปธรรมขึ้นมา กระทั่งเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและนำไปปรับใช้ในชีวิตได้

การนำเสนอเนื้อหาประเภทธรรมะย่อมเกี่ยวข้องกับหลักการสอนทางพระพุทธศาสนา มีนักวิชาการได้อธิบายขยายความเกี่ยวกับความรู้เรื่องการนำเสนอธรรมะ ไว้ดังนี้

ประยุทธ์ ปยุตโต (2543:261-262) อธิบายเกี่ยวกับหลักการสอนของพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่า “นวัคคัสตฺตฺตฺสฺสํ” ไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม สรุปได้ดังนี้

1. สุตตะ สอนให้เข้าใจด้วยการฟัง อาจเป็นการอ้างอิงคำหรืออธิบาย เหตุผล

2. เคยยะ สอนด้วยร้อยแก้วก่อนแล้วแทรกด้วยบทกวีภายหลัง

3. เวยยากรณะ สอนเป็นร้อยแก้วล้วนหรือบรรยายล้วน

4. กถา สอนเป็นกวีล้วน

5. อุทาน สอนด้วยการเปล่งวาจาเป็นคติ

6. อิติวุตตะกะ สอน โดยการอ้างอิงคำพูดที่เคยกล่าวมาแล้ว

7. ชาดก สอน โดยการเล่านิทานประกอบหลักธรรม

8. อัมภุคฺตฺตฺรฺม สอน เรื่องที่น่าแปลก น่าอัศจรรย์

9. เวทฺถลลฺล สอน เรื่องที่ใช้สติปัญญาชั้นสูง ในการขบคิด ด้วยการถาม-ตอบ

จากการศึกษาการนำเสนอธรรมะสรุปการนำเสนอธรรมะ หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ผู้ถ่ายทอดธรรมะใช้เพื่อสื่อสารไปยังผู้ฟังหรือผู้อ่านให้รับสารได้อย่างชัดเจน เข้าใจตรงตาม วัตถุประสงค์และนำไปประยุกต์ใช้การดำเนินชีวิตได้เป็นลำดับไป

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือการสื่อสารของคนในสังคม การใช้ภาษาจึงเป็นการแสดงออกทาง วัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ดังนั้น การใช้ภาษาในงานเขียนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้เขียนระมัดระวัง ผู้เขียน จำเป็นต้องใช้ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคล เหตุการณ์ นอกจากนี้การใช้ภาษาได้ดีและเกิด ประสิทธิภาพนั้นจะต้องรู้จักเลือกคำมาใช้ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบท

2.1 ระดับของภาษา

ในการใช้ภาษาติดต่อสื่อสารกันนั้น นอกจากผู้ใช้ภาษาจะต้องเลือกใช้ทั้งวัจนภาษา และอวัจนภาษาในการติดต่อสื่อสารให้ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานที่ในการสื่อสารแล้ว ยังต้อง รู้จักเลือกใช้ภาษาโดยคำนึงถึงกาลเทศะ หมายถึง โอกาสและสถานที่ ความสำคัญ สัมพันธภาพของ

ผู้ส่งสารและผู้รับสารอีกด้วย การสื่อสารในเรื่องเดียวกันและความหมายอย่างเดียวกัน จึงแต่จะใช้คำเดียวกันหรือใช้ภาษาเหมือนกันกับผู้รับสารทุกโอกาสหรือทุกสถานการณ์นั้นย่อมเป็นไปได้ เพราะปัจจัยต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาเป็นเครื่องกำหนดระดับของการใช้ภาษาให้มีความแตกต่างกัน ที่เรียกว่า “ระดับภาษา” จึงได้มีผู้ได้นิยามและให้ความหมายของระดับภาษา ดังนี้

กุหลาบ มัลลิกะมาสและวิพุธ โสภวงศ์ (2524:6) สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2522:6-7) ได้แบ่งระดับภาษาที่นิยามออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. ระดับภาษาปาก ส่วนใหญ่เป็นภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน ไม่มีระเบียบแบบแผน
2. ระดับภาษากึ่งแบบแผนหรือระดับภาษากึ่งทางการ ภาษาที่ใช้ได้เหมาะสมโอกาสต่าง ๆ ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น ผู้ฟังทั่ว ๆ ไป เช่น ข่าว บทความ บทละคร เป็นต้น
3. ระดับภาษาแบบแผนหรือระดับภาษาทางการ เป็นระดับภาษาที่ใช้ในโอกาสสำคัญเป็นทางการกว่าระดับภาษาปากและระดับภาษากึ่งแบบแผนเป็นภาษาที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าถูกต้อง

นอกจากนี้เสาวนิต ยมาภัย (2540:60-61) ได้อธิบายว่า ระดับของภาษา หมายถึง ความลดหลั่นของถ้อยคำและการเรียบเรียงถ้อยคำที่ใช้ให้เหมาะสมตาม โอกาส เวลา สถานที่และความสัมพันธ์ของผู้พูดผู้ฟัง ระดับของภาษาแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. ภาษาระดับพิธีการ ภาษาที่ใช้ในโอกาสที่ความสำคัญเป็นพิเศษ งานพระราชพิธีหรืองานรัฐพิธี
2. ภาษาระดับทางการ ภาษาที่ลดหลั่นลงมาจากระดับที่หนึ่ง ภาษาที่ใช้ในตำราวิชาการในหนังสือในราชการ
3. ภาษาระดับกึ่งทางการ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจกันด้วยความรวดเร็ว ลดความเป็นระเบียบและเป็นแบบแผนลงจากระดับทางการ
4. ภาษาระดับสนทนา ภาษาที่ใช้สื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนที่มาติดต่อ

5. ภาษาระดับปากหรือภาษาระดับกันเอง ภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาเกี่ยวกับระดับของภาษาพอสรุปได้ว่า ระดับภาษา ภาษาพูดและภาษาเขียน เรียบเรียงถ้อยคำ มีความชัดเจน ใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมและเกิดความเข้าใจกันกับบริบท ที่ติดต่อสื่อสาร

2.2 การใช้คำ

ในการติดต่อสื่อความหมายในสังคมให้เข้าใจกัน การฟังผู้อื่นพูดบ้างหรือให้ผู้อื่นฟัง หรือการเขียนข้อความบางสิ่งบางอย่างให้ผู้อื่นได้อ่านนั้น ไม่ว่าจะเป็นการเขียนเรื่องราวไว้ในอักษร คำราหรือบทความต่าง ๆ ผู้เขียนต้องมีการศึกษาเรียบเรียงภาษา การใช้คำ ให้เป็นแบบแผนในเรื่องราวนั้นเพื่อให้ผลงานเป็นที่สนใจ จึงได้มีผู้ได้นิยามและให้ความหมายเกี่ยวกับการใช้คำ ดังนี้

ชำนาญ รอดเหตุภัย (2522:71-81) ได้ให้ความหมายประเภทของคำแต่ละชนิดไว้ดังนี้

1. คำที่มีความหมายโดยตรงไปตรงมา คือ คำที่มีความหมายตรงตามไปตรงมาตามตัวหนังสือ เมื่อฟังหรืออ่านแล้วเข้าใจได้ทันที ไม่ต้องแปลความหรือตีความนำไปใช้ในวิถีประจำวัน เช่น เขี้ยว หมายถึง นกชนิดหนึ่งที่กินสัตว์เป็นอาหาร
2. คำที่มีความหมายโดยนัย คือ ความหมาย โดยอ้อม ไม่ตรงตาม ตัวหนังสือ เมื่อฟังหรืออ่านแล้วจะต้องตีความ ของคำหรือข้อความที่แฝงอยู่ ในคำเป็นความหมายที่สอดคล้องกัน คือ ต้องมีบริบทเป็นเครื่องกำกับคิดถึงความหมาย เช่น เขี้ยว หมายถึง คนที่หาหรือสืบเสาะข่าวคราวต่าง ๆ
3. คำแสดงอารมณ์ หมายถึง คำที่เป็นเสียงเปล่งออกมาเพื่อแสดงอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ของผู้พูด เช่น นี่แน่ะ เฮ้ย! โวย! เป็นต้น
4. คำเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เบ๊รียง ตูม โครม เป็นต้น
5. คำมีศักดิ์ หมายถึง คำที่ให้ความรู้สึกอันสูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไปหรือคำราชาศัพท์ เช่น มอง หมายความว่า พระเนตร
6. คำรูปธรรม หมายถึง คำที่มีความหมายจับและต้องสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย
7. คำนามธรรม หมายถึง คำที่ให้ความหมายทางความคิดหรือประสาทที่ 6 คือ ทางใจ เช่น บาบ บุญคุณ โทษ เป็นต้น
8. ศัพท์บัญญัติหรือศัพท์เทคนิค หมายถึง คำที่สร้างใหม่เพื่อใช้ในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง คำที่บัญญัติไม่ได้รับความนิยมก็จะเลิกไป แต่หากคนนิยมก็อาจกลายเป็นคำศัพท์ทั่วไป
9. คำเฉพาะกลุ่ม หมายถึง คำที่บุคคลแต่ละกลุ่มคิดขึ้นใช้ในกลุ่มตนเอง สื่อสารเฉพาะกลุ่มตนเอง เช่น คำเฉพาะกลุ่มนักศึกษา – โดด ร่มไม่กาง เป็นต้น
10. คำสแลงหรือคำคะนอง หมายถึง คำที่ใช้วิปลาสดลาดเคลื่อนไปจากปกติ สแลงในด้านเสียง การเขียนและความหมาย เช่น สะเหล่อ ฟูฟ่า ไม่อยากชด วันเบา ๆ เป็นต้น

11. คำภาษาลาด หมายถึง คำที่เป็นภาษาพูดของคนทั่วไป ไม่ได้คำนึงถึงความต้องการและความเหมาะสมก็สามารถสื่อสาร เช่น กิโละ เมียน้อย เล่นหนัง เป็นต้น

12. คำต่ำหรือคำหยาบ หมายถึง คำเสียดสีหยาบคาย คำประเภทนี้ไม่เหมาะนำมาใช้ไม่ว่าจะเป็นการสนทนาหรือการเรียบเรียง

13. คำภาษาถิ่น หมายถึง คำที่ใช้กันตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากภาษากลาง เช่น ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นอีสาน ภาษาถิ่นใต้ เป็นต้น

14. คำภาษาต่างประเทศ ปัจจุบันมีคำภาษาต่างประเทศมาปะปนอยู่เป็นอันมาก เช่น ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

15. คำภาษาหนังสือพิมพ์ หมายถึง คำที่นักเขียนหนังสือพิมพ์สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความความสนใจผู้อ่าน

16. คำภาษาพาดิษฐ์ หมายถึง คำที่ใช้ในการโฆษณา

17. คำพวน หมายถึง คำที่อ่านแล้วกลับสลับกันแล้วมีความหมายใหม่ เช่น แยกคอย กากินจีหุม เป็นต้น

18. คำล้อเลียนภาษาต่างประเทศ การนำคำมาพูดที่บัพศัพท์เพื่อเกิดอารมณ์ขบขัน

19. คำย่อและการใช้ไปยาลน้อย ๆ เป็นการใช้คำที่เขียนอย่างย่อ เพื่อประหยัดถ้อยคำหรือไม่เปลืองเนื้อที่ในการพิมพ์ เช่น ค.ช. ร.พ. นายกฯ ท่านรองฯ เป็นต้น

20. คำเลียนเสียงพูด หมายถึง คำที่เขียนถ่ายถอดออกมาให้เหมือนเสียงพูดให้เหมือนที่สุด

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2535:35) ได้ให้ความหมายของ คำ หมายถึงเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดที่มีความหมายทางภาษา ประกอบไปด้วยสระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ เมื่อเปล่งเสียงออกมาแต่ละครั้งแล้วพยางค์เดียวหรือมากกว่าพยางค์เดียว กล่าวได้ว่าการใช้คำในบทความ การใช้คำควรหาคำที่ตรงกับความต้องการ ตรงตามหลักไวยากรณ์ เข้าใจง่ายในการสื่อสาร

อัครา บุญทิพย์ (2535:15-25) ได้อธิบายเกี่ยวกับการใช้คำ สรุปได้ว่า การใช้คำ คือ การเลือกสรรคำมาใช้ได้ถูกต้องและเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ในการเขียนโดยคำนึงถึงหลักการดังนี้

1. การใช้คำให้ถูกความหมาย โดยคำนึงถึงความหมายที่ต้องการสื่อสารซึ่งจำแนก ได้ดังนี้

1.1 ความหมายตามตำแหน่งหรือลำดับของคำ หากตำแหน่งของคำเปลี่ยนจะทำให้ความหมายเปลี่ยนไปด้วย

1.2 ความหมายตามบริบท (Context) เป็นความหมายที่ขึ้นอยู่กับ
ข้อความที่แวดล้อม

1.3 ความหมายโดยอรรถ (Denotation) คือ ความหมายโดยตรงที่
เข้าใจตามรูปคำ

1.4 ความหมายโดยนัย (Connotation) คือ ความหมายที่ไม่ตรงตาม
รูปคำแต่ต้องเชื่อมโยงความคิดโดยการนำสิ่งหนึ่งไปสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง เช่น แก้อื้อ นายกรัฐมนตรี
(แก้อื้อ หมายถึง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี)

2. ใช้คำให้ถูกระดับ ผู้เขียนต้องใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมตามวัฒนธรรมทาง
ภาษาซึ่งคำในภาษาไทย แบ่งได้ 3 ระดับ ดังนี้

2.1 ระดับปาก ส่วนใหญ่เป็นภาษาพูด

2.2 ระดับภาษากึ่งแบบแผน เป็นทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น
ภาษาที่ใช้ในการสนทนาของสุภาพชนโดยทั่วไป

2.3 ระดับภาษาแบบแผน เป็นภาษาที่ถูกต้องประณีต ใช้ในการเขียน
มากกว่าการพูด

3. การใช้คำให้กะทัดรัด คือ ใช้คำคำเดียวหรือคำที่สั้นที่สุด ไม่ต้องใช้คำอื่น
มาประกอบให้พุ่มเพี้ยนเกินความจำเป็น

4. การใช้คำให้ชัดเจน ไม่กำกวม ไม่สามารถตีความหมายเป็นหลายแง่หลาย
นัยได้

5. การใช้คำราชาศัพท์ให้ถูกต้อง ผู้ใช้ภาษาต้องใช้คำราชาศัพท์ให้ถูกต้อง
เหมาะสม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2546 (2556:248) ได้ให้ความ
หมายของคำ คือ เสียงที่เปล่งออกมาหนึ่งครั้งหรือเสียงพูดที่เขียนบรรยายออกมาหรือพิมพ์ขึ้น
แสดงความคิด มีคำเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดและมีความหมายในตัวของคำ

กำชัย ทองหล่อ (2543:210) ได้กล่าวถึงคำว่า คำที่ประสมออกมาแล้วเป็นเสียง
เดียวกันประกอบไปด้วยสระหนึ่งตัว เรียงพยางค์ พยางค์ที่เปล่งออกมาจะเป็นหนึ่งพยางค์
หลายพยางค์รวมกันเรียกว่า คำหรือถ้อยคำ หรือเปล่งออกมาเป็นเสียงพูด เรียกว่า คำพูด ถ้าเขียนเป็น
ตัวหนังสือเรียกว่า คำเขียน

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2548:59) ได้ให้ความหมาย คำ หมายถึง เสียงที่เปล่งออก
ได้ความหมายตามความต้องการของผู้พูด ไม่ว่าจะมียกพยางค์เรียกว่า หนึ่งคำ

จงชัย เชนหัตถการกิจ (2551:73) ได้ให้ความหมายของคำ ว่าคำเป็นกลุ่มของเสียง ประกอบไปด้วยเสียงพยัญชนะ สระและวรรณยุกต์ที่เปล่งออกมาหรือเขียน ก่อให้เกิดความหมาย เพื่อใช้ในการสื่อสารกัน โดยการถ่ายทอดการพูด การเขียนตัวอักษรเป็นสื่อ ถ้อยคำที่เป็นตัวอักษร จะประกอบไปด้วยรูปพยัญชนะ สระและวรรณยุกต์ ตัวสะกดและตัวการันต์

ดังนั้นความหมายของคำและประเภทของคำต่าง ๆ พอจะสรุปได้ว่าเป็นเครื่องที่ใช้ติดต่อกำในบทความการสังเกต การพิจารณา การแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก ใช้คำถูกต้องเหมาะสม มีความชัดเจนตรงกับความหมายที่ต้องการ ตรงตามหลักไวยากรณ์ ไม่ใช่คำที่ยากควรใช้คำที่ผู้ฟัง และผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายได้ทันทีในการสื่อสาร ทำให้งานเขียนมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ

2.3 การใช้สำนวน

สำนวน คือ ถ้อยคำหรือคำพูดที่เรียบเรียงเป็นข้อความ เป็นชั้นเชิง เป็นถ้อยคำหรือคำพูดที่มีความหมายนัยแฝง กั้นความกว้างลึกซึ่งมีชั้นเชิงชวนให้คิดหรืออาจมีความหมายคล้ายกับความหมายเดิมของคำที่นำมารวมกันแต่ก็ไม่เหมือนกับความหมายเดิม เป็นความหมายในเชิงอุปมา เปรียบเทียบแต่ทุกถ้อยคำมีความหมายไพเราะคมคาย ในการใช้สำนวนได้มีผู้รู้เรื่องการใช้สำนวนได้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2535:14) ได้กล่าวถึงสำนวนไทย สรุปได้ว่า สำนวนไทย หมายถึง ถ้อยคำในภาษาไทยที่พูดจาสื่อสารกัน โดยมีความหมายเป็นนัย กั้นความกว้าง ลึกซึ่ง ไม่แปลความหมายของคำตรงตัวเป็นความหมายเชิงอุปมาเปรียบเทียบ

ขนิษฐา จิตฉินะกุล (2545:62) ได้กล่าวถึงสำนวนไว้ว่า สำนวน สุภาษิตและคำพังเพยเป็นคำกล่าวที่มีความไพเราะ คมคาย การใช้ถ้อยคำที่สั้นกะทัดรัดแต่ให้ความหมายลึกซึ่งกั้นใจเพื่อเป็นการสั่งสอน คติสอนใจในเชิงเปรียบเทียบ

วรวรรณ คงมานุสรณ์ (2545:17) ได้ให้ความหมายของสำนวน หมายถึง คำที่กล่าวหรือถ้อยคำ คมคายสั้น ๆ เป็นกลุ่มคำที่มีความหมาย กระชับรัดกุมแต่ความหมายเป็นนัยมีความหมายลึกซึ่งในเชิงอุปมาเปรียบเทียบ โดยแบ่งออกเป็นสำนวน สุภาษิตและคำพังเพย

กิตติชัย พินโน, อมรชัย คหกิจ โภสธ, อรุณี อัดตนาถวงษ์และอาภาโสม ฉายแสงจันทร์ (2554:60-66) ได้กล่าวถึงสำนวนเป็นศิลปะในการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านนำไปใช้ได้หลากหลาย สละสลวย เกิดความคิดกว้างขวางและลึกซึ้งและการใช้สำนวนในการสื่อสาร นอกจากผู้ส่งสาร มีความรู้ความเข้าใจอย่างดีเรื่องความหมายที่ของสำนวนแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสมแล้ว ยังเป็นการเพิ่มความสละสลวยให้แก่ข้อความที่สื่อสารออกไปแล้วเป็นการแสดงถึงศักยภาพการใช้ภาษาของผู้ส่งสาร หากเราใช้สำนวนเกินความพอดีทำให้ผู้รับสารสับสนซึ่งจะ

เป็นอุปสรรคใน การสื่อสารระหว่างผู้ส่งและผู้รับ เช่น ปัญหาความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพราะจำนวนคนที่เสนอตั้งทำงานเพื่อส่วนรวมจำพวก วัวเห็นแก่หญ้า ชี้อ้าเห็นแก่กิน มีมากขึ้นเรื่อย ๆ คนจำพวกนี้ มีอุดมการณ์เหมือนไม้หลักปักเลน มีกิจวัตรประจำใจในการละเลงขนมเบื้องด้วย ปาก เดินลอยชาย ไปมาและสวมหน้ากากเข้าหากันไปวัน ๆ ประกอบกับคอยหาช่องทางสร้าง วิจารณ์ในอากาศขายฝันให้กับคนทั่วไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้น ดังนั้น ตำนวนยังมีลักษณะ สำคัญ ดังนี้

1. ตำนวนที่สืบทอดต่อกันมา คือ ตำนวนเป็นถ้อยคำที่มีความหมายไม่ตรง ตัว มีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น คำน้ำพริกละลายแม่น้ำ ไม่ได้หมายถึง ให้คำน้ำพริกแล้วเทลงแม่น้ำ แต่มีความหมายให้ว่าการใช้จ่ายทรัพย์สินมากไร้ประโยชน์ ตำนวนนี้เป็นการเตือนการใช้จ่ายไม่คิดถึง ประโยชน์เป็นการถ่ายทอดข้อคิด คติสอนใจ ชี้นำให้รู้จักประพฤติปฏิบัติเป็นคนดี เป็นต้น

2. ตำนวนที่มีลักษณะเป็นบันทึก คือ การสะท้อนร่องรอยทางประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมและสภาพวิถีของคนในอดีต เช่น ผู้ดีจะเดินตรอก ชี้ออกจะเดินถนน หมายถึง คนดีจะตกอับอยู่อย่างหลบซ่อน ส่วนคนชั่วจะรุ่งเรืองอยู่อย่างสง่าผ่าเผย เป็นต้น

3. ตำนวนเป็นข้อความสั้น ๆ แต่มีความหมายแฝงนัย มักใช้ในการพูดหรือ การเขียนเพื่อย่อข้อความ บางครั้งใช้เพื่อยบายหรือเน้นให้เกิดความเข้าใจเพื่อความสละสลวยของ ถ้อยคำสื่อสาร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 (2556:1184) ได้ให้ความหมายของคำว่า ตำนวน ไว้ว่าถ้อยคำที่เรียบเรียง โวหาร บางทีก็ใช้คำว่า ตำนวนโวหาร เช่น สารคดีเรื่องนี้ ตำนวนโวหารดี ความเรียงเรื่องนี้ ตำนวนโวหารลุ่ม ๆ ดอน ๆ

นอกจากนี้จุไรรัตน์ ลักษณะศิริและวิวัฒน์ อินทรพร (2556:92-100) ได้กล่าวถึง ตำนวนเป็นถ้อยคำที่คมคาย มีความลึกซึ้ง การพูดให้ผู้ฟังได้เกิดความคิด จิตใจและอารมณ์ใช้คำสั้น ๆ แต่กินความหมาย ดังนั้น ตำนวนมีความนัยแฝง กล่าวคือ ใช้สั่งสอน ให้ข้อคิดหรือเตือนสติหรือ เพื่อเปรียบเทียบ เปรียบเปรยหรือแสดงความหมายอื่น ๆ แฝง เช่น ชื่นชม คำนิ ว่ากล่าว ดังนี้

1. ใช้เพื่อสั่งสอนหรือเตือนสติ เช่น น้ำเซียวอย่าขวางเรือ รักวัวให้ผูกกรักลูก ให้ดี คบคนให้ดูหน้าซื้อผ้าให้ดูเนื้อ เป็นต้น
2. ใช้เพื่อเปรียบเทียบ เช่น พายเรือคนละ เงินครกขึ้นภูเขา เป็นต้น
3. ใช้เพื่อเปรียบเปรย ประชดประชัน เช่น ตัวดี สีขอให้ควายฟัง เป็นต้น
4. ใช้เพื่อแสดงความชื่นชม เช่น กิ่งทองใบหยก เสน่ห์ปลายจก เป็นต้น
5. ใช้เพื่อคำนิ ว่ากล่าว เช่น มีตาไม่มีแวว กิ่งก่าได้ทอง เป็นต้น
6. ใช้เพื่อล้อเลียน เช่น (ไฮโซ) ไฮชื่อ ไฮชิม เป็นต้น

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่คมคายซึ่งเป็นถ้อยคำที่ใช้พูดการสื่อสารกับโดยมีความหมายที่กว้างและลึกซึ้งเป็นความหมายโดยนัยแปลคำตรงตัวเพื่อใช้ในการพูดเชิงตั้งสอน เพื่อเตือนสติ มุ่งสอนใจหรือชี้แนะให้และประพฤติปฏิบัติตาม สำนวนยังรวมไปถึงโวหารต่าง ๆ อีกด้วย

2.4 การใช้โวหาร

โวหารเป็นการเขียนที่บรรยาย สำนวนท่วงทำนองของผู้การเขียนเพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจง่ายด้วยการใช้ภาษาอย่างมีชั้นเชิง มีความหมาย เรียบเรียงความคิดและให้ต่อเนื่องเหมาะสมกับเนื้อเรื่องในงานเขียน ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงรายละเอียดไว้หลายท่าน ดังนี้

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2548:78) ได้ให้คำจำกัดความของโวหารไว้ว่า โวหาร ชั้นเชิงหรือสำนวนแต่งหนังสือหรือการพูด ถ้อยคำที่เล่นเป็นสำบัดสำนวน

ตรีศิลป์ บุญขจร (2535:762-763) ให้ความหมาย โวหาร ท่วงทำนองในการเขียน ที่ให้ผู้อ่านได้เข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน การใช้ถ้อยคำ แสดงอารมณ์ตรงกับเนื้อหาที่ผู้เขียนได้เขียนได้

วิเศษ ชาญประ โคน (2550:71-82) ได้ให้ความหมายโวหารแต่ละประเภท 5 ไว้ดังนี้

1. บรรยายโวหาร คือ สำนวนภาษาและเรื่องราวต่าง ๆ ที่ชัดเจนตรงประเด็น เป้าหมายของผู้เขียน ได้แก่ เรื่องเล่า ประวัติ ตำนาน รายงานหรือจดหมายเหตุต่าง ๆ

การเขียนบรรยายโวหาร มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ข้อเท็จจริงและสาระสำคัญ ได้แก่ เหตุการณ์เรื่องราวความรู้ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ผู้เขียนต้องมีความรู้ในเรื่องราวนั้นอย่างแท้จริงหรือหลักฐานอ้างอิงเพิ่มเติมจนแจ่มชัด จึงเลือกสาระสำคัญมากกว่าตรงไปตรงมามีสาระสำคัญมากกว่าหนึ่งอย่าง หากมีความจำเป็นต้องยกตัวอย่างข้อมูลอ้างอิงต้องเลือกเฉพาะสาระสำคัญที่จำเป็นเท่านั้น

2. วิธีการเรียบเรียงเนื้อหา ได้แก่ การเขียนบรรยายโวหารต้องคำนึงถึงหลักในการเรียบเรียง เนื้อหา เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่ถูกต้อง

2.1 เอกภาพ คือ มีเนื้อหาตอนเดียวย่อหน้าเดียว มีความสำคัญประเด็นเดียวเป็นการเพิ่มรายละเอียดส่งเสริมความสำคัญให้ชัดเจนขึ้น

2.2 สรรค์ตภาพ คือ การเน้นใจความสำคัญให้เด่นชัด จัดวางตำแหน่งของเอกภาพตอนต้นของข้อความหรือกลางข้อความไม่นิยม เพราะทำให้จับใจความสำคัญได้ยาก

2.3 สัมพันธภาพ คือ เป็นข้อความแต่ละตอนของย่อหน้า มีความสัมพันธ์กันตลอดเรื่องโดยวางโครงเรื่องก่อนการเขียน ลำดับความสำคัญเนื้อหาแต่ละประเด็น มีความสัมพันธ์กันต่อเนื่อง

3. การใช้ภาษา ได้แก่ การบรรยายโวหาร ต้องคำนึงหลักการใช้คำ และประโยค

3.1 การใช้คำเรียบง่าย คือ คำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน หลีกเลี่ยงการใช้คำศัพท์เฉพาะ ศัพท์บัญญัติ คำเฉพาะกลุ่ม เช่น คำสแลง ภาษาถิ่น คำเฉพาะอาชีพ งดเว้น การใช้คำที่กระทบกระเทือนความรู้สึกของผู้ฟังและผู้อ่านและเว้นการใช้คำปฏิเสธซ้อนคำปฏิเสธ

3.2 การใช้คำสื่อภาพ คือ การใช้คำแสดงภาพให้ผู้อ่านเข้าใจ ชัดเจน ภาพอาการเสียง คำแสดงภาพ เช่น หนาทึบ กระจับกระจาง เปรี๊ยะปรี๊ยะ เป็นต้น

3.3 การใช้ประโยคที่มีความหมายชัดเจน คือ การใช้ประโยคที่มีความหมายสมบูรณ์ชัดเจนมีความหมายเดียว เช่น รถชนขยับออกไปแล้ว การกล่าวชัดเจน รถที่ชนขยับออกไปแล้ว เป็นต้น

3.4 การใช้ประโยคกระชับ คือ การใช้คำน้อยแต่ความหมาย ชัดเจนมีน้ำหนัก เช่น “พ่อกับแม่สวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยก่อนนอนก่อนนอนทุกคืน” แทนการเขียนที่ว่า “พ่อกับแม่สวดมนต์บูชาพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ก่อนนอนทุกคืน”

3.5 การวางคำขยายในประโยคให้ถูกที่ คือ การวางคำ ที่เกี่ยวข้องกันให้ชัดเจนคำขยายให้อยู่คำที่ถูกขยาย เช่น “กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดสรรทุนการศึกษา เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจน” ประโยคที่ถูก คือ “ยากจน” เพราะขยาย “นักเรียน” เป็นต้น

2. พรรณนาโวหาร คือ สำนวนเขียน การพูดรำพัน ความรู้สึกความในใจ ที่ตนหรือที่พบเห็นนำมาเขียนถึงเรื่องราวต่าง ๆ อารมณ์ของผู้เขียนที่ไพเราะ ผู้อ่านได้รสชาติเพื่อให้ ผู้อ่านได้นึกเห็นภาพ เช่น

“ในฟ้าป้อมมีน้ำ	ในดินซำมีแต่ทราย
น้ำตาที่ตกราย	ก็ซับซาบป้อซึม
แดดเปรี้ยงปานหัวแตก	แผ่นดินแยกอยู่ที่บิทม
แผ่นดินที่ตรงคริม	ขยับแยกอยู่ตาปี”

อีสาน ของนายผี

3. เทศนาโวหาร คือ ส่วนของการเขียนเกี่ยวกับพระ การเทศนา ชักจูง ให้คล้อยตาม แนะนำ สั่งสอน ปฏิบัติในหลักธรรม คติธรรม โดยมุ่งหมายให้ผู้อ่านและผู้ฟังชวนคิดตาม เช่น พ่อแม่หลายคนบ่นว่าลูกไม่อยู่ในโอวาทพูดอะไรสอนอะไรก็ไม่ทำตาม คือรื้อรื้อนานาประการเป็นการแสดงว่าลูกนั้นแหละทำตัวไม่ดี เพราะสอนแล้วก็ไม่ทำตามแต่พ่อแม่ชนิดนี้หลงโทษตนไม่ว่าสอนลูกมากเกินไปจนลูกรำคาญ จึงไม่ยอมฟังเพราะชินหู เห็นคำดักเตือน สั่งสอนเป็นเรื่องธรรมดา ไม่มีความสำคัญอะไร ค่าของคำพูดที่ดีและปรารถนาดีจึงหมดไป

“พูดแต่พอดี	จักมีคุณค่า
สมควรเวลา	ไม่มากเกินไป
ลูกหลานเชื่อคำ	ไม่ทำเหลวไหล
พ่อแม่ชื่นใจ	ใครเห็นชม”

จูลสาร พุทธรักษ์

4. สาธกโวหาร เป็นส่วนโวหารที่มีเรื่องราว สมเหตุสมผลให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจน มักใช้ร่วมกับการเขียนที่ใช้ประกอบในเทศนาโวหาร เช่น “สังคมทุกสังคมย่อมมีค่านิยม ที่ผ่านเข้ามาแล้วก็หายไปแตกต่างกันไปจนสุดจะพรรณนา เช่น ชาวซีเรียนในสมัยโบราณคนที่ฆ่าศัตรูได้ว่าเป็นคนกล้าหาญ มีสิทธิร่วมดื่มเหล้าองุ่นที่ผสมพิเศษขึ้นปีละครั้งในอ่างกลางหมู่บ้าน โดยใช้กะโหลกศีรษะของศัตรูมาทำเป็นภาชนะดื่ม คนที่ฆ่าศัตรูได้มากมีสิทธิที่จะดื่มทีเดียวถึงสองกะโหลกพร้อมกัน โดยคนที่ไม่ได้ฆ่าศัตรูเลยจะต้องไปนั่งอยู่แถวหลัง เป็นที่ดูถูกหมั่นอับอายขายหน้าและนิยมนกันว่า เมื่อเขาฆ่าศัตรูได้แล้วก็จะถลกหนังศีรษะแขวนไว้กับม้าเป็นผ้าเช็ดมือ ใครมีหลายศึดยิ่ง ก็ทิ้งเอาศีรษะเย็บเป็นเสื้อคลุมอุ่นไปเลย”

จาก ขุดสมบัติในป่าช้าเวตาล ของ คนเดิม

5. อุปมาโวหาร คือ โวหารที่ใช้ข้อเปรียบเทียบกับสิ่งที่คล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบให้เกิดความชัดเจนเพื่อให้ผู้ที่ฟังเข้าใจ เห็นภาพได้ชัด จึงยกตัวอย่าง เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกันสองสิ่ง มักมีคำว่า เหมือน ดัง ดั่ง คู่ ราวกับ คล้าย เปรียบอย่าง ดัง เป็นต้น เช่น

“เล็บมือนางนี้ดั่ง เล็บนาง เรียมนา”

(ลิลิตพระลอ)

“ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด ก็ไม่คดเหมือนหนึ่งใจน้ำใจคน”

(พระอภัยมณี)

อาภาโสเม ฉายแสงจันทร์ (2554:66-73) ได้ให้ความหมายโวหาร หมายถึงวิธีการใช้ภาษาเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียน วิธีการที่ผู้พูดหรือ

ผู้เขียนเลือกใช้คำประโยคได้เหมาะสม ทำให้ผู้อ่านและผู้ฟังมีความสนใจ โวหารในงานเขียน ได้แก่ บรรยายโวหาร อธิบายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร อุปมาโวหารและสาธกโวหาร

จูไรต์นั ลักขณะศิริ (2556:60-68) ได้ให้ความหมายของโวหารไว้ว่าถ้อยคำหรือ การพูดด้วยการเขียนเรียบเรียงถ้อยคำมีชั้นเชิงใช้คำที่ผู้อ่านเข้าใจได้ทันทีในเรื่องนั้น ๆ เกิดความคิด ประสพการณ์ ความรู้สึกที่ผู้เขียน เขียนเรียบเรียงตรงตามจุดหมายที่ผู้เขียนต้องการ

ดังนั้นสรุปได้ว่า โวหาร คือ การใช้ถ้อยคำท่วงทำนองในการเรียบเรียงงานเขียนนำมา ปรับใช้เนื้อเรื่องให้เข้ากับงานเขียน เพื่อให้มีความโดดเด่น น่าสนใจ ประกอบไปด้วยบรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร อุปมาโวหารและอธิบายโวหาร นำมาใช้ได้อย่าง ถูกต้อง เหมาะสมกับเนื้อเรื่องของบทความ

2.5. การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์เป็นการเรียบเรียงถ้อยคำด้วยวิธีการต่าง ๆ ไปจากการเรียงลำดับคำหรือ ความหมายของคำชัดเจน เพื่อต้องการให้ผู้อ่านเกิดภาพ มีส่วนร่วมในการคิด เข้าใจความหมาย อย่างลึกซึ้งตามผู้เรียบเรียง ซึ่งมีนักกวีได้ให้ความหมายของภาพพจน์ไว้หลายท่านดังนี้

จรัญญา ดิบุญมี ณ ชุมแพและคณะ (2542:108-117) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ภาพพจน์” ไว้ว่า หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดหรือจินตนาการอันเป็นผลมาจากการใช้ ภาษา ภาพพจน์มีความสำคัญทำให้งานเขียนมีอรรถรส เกิดความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการได้อย่าง ลึกซึ้งกว่างานเขียนแบบธรรมดา ทำให้เกิดความซาบซึ้งประทับใจในงานเขียนนั้น มีความไพเราะ สละสลวยในด้านความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 (2556:867) ได้ให้ ความหมายของ ภาพพจน์ หมายถึง ถ้อยคำสำนวนโวหารทำให้นึกเห็นภาพ ถ้อยคำที่เรียบเรียง อย่างมีชั้นเชิงเป็นโวหาร มีเจตนาให้มีประสิทธิภาพต่อความคิดและความเข้าใจ ให้จินตนาการและ ถ่ายทอดอารมณ์ได้กว้างขวางลึกซึ้งมากกว่าการบอกเล่าที่ตรงไปตรงมา

พิมพ์ใจ สิทธิสุรศักดิ์และคณะ (2554:66) ได้ให้ความหมายของ ภาพพจน์ ไว้ว่า การใช้ภาพพจน์ หมายถึง ถ้อยคำที่เรียบเรียงโดยไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา ผู้ประพันธ์มีเจตนาสื่อ ให้ผู้อ่านเข้าใจและประทับใจมากกว่าการใช้คำบอกเล่าธรรมดา

จูไรต์นั ลักขณะศิริและวิวัฒน์ อินทรพร (2556:68-74) ได้กล่าวถึงการสร้าง ภาพพจน์ไว้ดังนี้ การเขียนที่ต้องการให้ผู้อ่านเกิดภาพขึ้นในจินตนาการ ซึ่งโดยทั่วไปมีวิธีเขียน ดังต่อไปนี้

1. อุปมา (Simile) คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งโดยธรรมชาติ มีสภาพที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกัน การเปรียบเทียบมักใช้คำที่มีความหมายว่า เหมือน คล้าย คู่จิ้น ประหนึ่ง เช่น

1.1 ผู้หญิงคนนั้นดูเหมือนแม่เสือ

1.2 ผิวขาวดุจสำลี

2. อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ การเปรียบเทียบโดยกล่าวของสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งให้ความหมายลึกซึ้งว่าอุปมา ที่มักเปรียบเทียบใช้คำว่า “เป็น” หรือ “คือ” ในการเปรียบเทียบ เช่น

2.1 ภาษาต่างประเทศเป็นสะพานที่จะทอดพาราไปสู่ชุมทรัพย์ทางปัญญาได้ไม่รู้จัก

2.2 ความเพียรคือหนทางสู่ความสำเร็จ

3. สัญลักษณ์ (Symbol) คือ การเปรียบเทียบที่เรียกสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยใช้คำอื่นแทนคำที่ใช้เรียกนั้น การใช้สัญลักษณ์นี้เกิดจากการเปรียบเทียบและตีความซึ่งใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป เช่น

3.1 นกพิราบเป็นสัญลักษณ์ของสันติภาพ

3.2 ดอกกุหลาบเป็นสัญลักษณ์ของความรัก

3.3 การพนมมือเป็นสัญลักษณ์ของการอ้อนวอน เคารพนบถนอ

4. นามนัย (Metonymy) คือ การใช้คำหรือวลีซึ่งบอกลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด เช่น

4.1 ตราครุฑ หมายถึง พระราชอำนาจของกษัตริย์ไทย

4.2 มือขวา หมายถึง คนสนิทที่ไว้ใจ

5. อติพจน์ (Hyperbole) คือ การกล่าวภาพพจน์เปรียบเทียบเกินความเป็นจริงซึ่งเป็นความรู้สึกหรือความคิดของผู้กล่าวที่ต้องการย้ำความหมายให้ผู้ฟังหนักแน่นจริงจัง เช่น

5.1 รักคุณเท่าฟ้า รอชาติหน้าดอนบ้าย ๆ เอะ

5.3 ฉันทิมจะตายอยู่แล้ว กินอะไรไม่ลงท้อง

6. บุคคลวัตหรือบุคลาธิษฐาน (Personification) คือ การสมมติให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความคิดหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมและสัตว์ กลายเป็นผู้มีสติปัญญาโดยที่สามารถมีอารมณ์และแสดงกริยาอาการเหมือนอย่างมนุษย์ได้ เช่น

6.1 พระจันทร์ชบชอกปุยเมฆ โดยมีดวงดาวมองอยู่ด้วยความอิจฉา

6.2 แม่ฮ่องสอนเป็นเมืองที่ถูกกอดรัดด้วยขุนเขาและโอหมอก

7. ปฏิทรรศน์ (Paradox) คือ การใช้ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายตรงข้ามหรือขัดแย้งกันให้เกิดความหมายที่ชัดเจน เช่น ชนະศีก แพ้สงคราม ยิ่งถึกก็ยิ่งช้า เป็นต้น

8. ภาพพจน์ (Oxymoron) คือ การใช้คำที่ไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกันมารวมไว้ด้วยกัน เพื่อให้มีความหมายที่ให้ความรู้สึกขัดแย้งและเพิ่มน้ำหนักให้แก่ความหมายของคำแรก ภาพพจน์นี้มักใช้เป็นชื่อเรียกที่เรียกร้องความสนใจ เช่น น้ำร้อนปลาเป็น น้ำเย็นปลาตาย เป็นต้น

9. คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question) คือ การตั้งคำถามแต่ไม่ได้หวังคำตอบหรือมีคำตอบที่ผู้ถามและผู้ตอบรู้อยู่แล้ว เพื่อเร้าอารมณ์ผู้อ่านหรือสื่อความหมายและข้อคิดที่ต้องการ ตัวอย่างเช่น ในพระราชชนิพนธ์บทละครศึกดาบรพ เรื่อง ท้าวแสนปม ดังนี้

“เห็นแก้วแวววับที่จับจิต ใยไม่คิดอาจเอื้อมให้เต็มที
เมื่อไม่เอื้อมจะ ได้อย่างไรมี อันมณีภาวะโลกไปถึงมือ”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

10. การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) คือ การใช้คำที่เลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงดนตรี เสียงร้องของสัตว์หรือการเลียนเสียงกิริยาอาการต่าง ๆ ของคนที่ทำให้เหมือนได้ยินเสียงนั้นจริง เช่น

10.1 นกร้องจิบ ๆ อยู่บนต้นไม้ใหญ่หน้าบ้าน (เลียนเสียงนกร้อง)

10.2 ฟ้าผัดังเปรี้ยว ทำเอาฉันทกใจสะอึกโฮย (เลียนเสียงฟ้าผัด)

11. สัมพจน์ (Synecdoche) คือ การกล่าวถึงส่วนย่อยของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ต้องการให้มีความหมายเต็มหรือทั้งหมด เช่น

11.1 ยายกินหมาก เป็นต้น หมากเป็นส่วนประกอบหนึ่งใช้แทนทั้งหมากพุดและปุน

11.2 ทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้าใช้ หมายถึง หลังคาเรือนเป็นส่วนประกอบหนึ่งของบ้านใช้แทน บ้านทั้งหลัง

12. การกล่าวอ้างอิง (Allusion) คือ การกล่าวให้ความหมายถึงการกล่าวอ้างถึงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ในวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ หรือการกล่าวอ้างถึงข้อความตอนหนึ่งตอนใดจากวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ เช่น

12.1 นี่เวลาเจ้านายสั่งงานก็ทำเท่าที่ท่านสั่งสิ จะทำตัวเหมือนกับหนุมาน ทำเกินคำสั่ง พระรามไม่ได้ละ (อ้างถึงตัวละครในวรรณคดี เรื่อง รามเกียรติ์)

ดังนั้น ในการใช้ภาพพจน์สรุปได้ว่า ภาพพจน์เป็นการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารที่ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดมโนภาพ เกิดจินตนาการ ถ่ายทอดอารมณ์ ทำให้มีความรู้สึกตรงตามความปรารถนาของผู้ส่งสาร ภาพพจน์เป็นการใช้ถ้อยคำของกวีสามารถเลือกใช้คำให้เหมาะสมกับเรื่อง

ที่ประพันธ์ ทั้งนี้ก็ควรต้องมีการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภาพพจน์ให้เข้าใจอย่างชัดเจนเพื่อที่จะนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับเรื่องที่จะประพันธ์

3. ประวัติและผลงานของหลวงพื่อน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์) สืบค้นข้อมูลออนไลน์ : <http://judfire.blogspot.com/p/blog-page.html>.

3.1 ประวัติของหลวงพื่อน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์)

พระเดชพระคุณพระครูปลัดสิทธิวัฒน์ (คมนังกฤตย์) ฉายา กิตฺติจิตฺโต หรือที่รู้จักกันดีทั่วไปในนาม “หลวงพื่อน้ำฝน” เป็นพระนักธรรมชั้นเอกชื่อดังอีกท่านหนึ่งของเมืองไทย ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และยังคงดำรงตำแหน่งหัวหน้าพระวินยาศึกษาจังหวัดนครปฐม ท่านเกิดเมื่อปีพุทธศักราช 2515 และบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อปีพุทธศักราช 2536 ณ พัทธสีมาวัดไผ่ล้อม ปัจจุบันหลวงพื่อน้ำฝนจำพรรษาอยู่ที่วัดไผ่ล้อม ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

หลวงพื่อน้ำฝน เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระนักบรรยายธรรมที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางและเป็นนักเขียนที่ผลิตผลงานและหนังสือธรรมะบทความที่ได้รับความนิยมออกมามากมายอย่างสม่ำเสมอ ในยุคปัจจุบันได้รับการพิจารณาได้รับรางวัลจากองค์กรต่าง ๆ เช่น

1. พุทธศักราช 2550 ได้รับพระราชทานรางวัลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สาขาส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ

2. พุทธศักราช 2550 ได้รับพระราชทานโล่ลูกที่มีความกตัญญูกตเวทียอย่างสูงต่อแม่ จากพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ

หลวงพื่อน้ำฝน เป็นฉายาที่ชาวบ้านทั่วไป เรียกกันติดปากว่า “หลวงพื่อน้ำฝน” นามนี้เป็นที่รู้จักทั่วบ้านทั่วเมือง ให้ความเคารพศรัทธา นามเดิมก่อนบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ชื่อ คมนังกฤตย์ สุนทรสุวรรณ เกิดเมื่อวันที่ 12 เดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2515 ปีชวด บิดาชื่อ นายแสง สุนทรสุวรรณ มารดาชื่อ นางบุญส่ง สุนทรสุวรรณ อยู่บ้านเลขที่ 6001/112 ถนนประชาสงเคราะห์ แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันหลวงพื่อน้ำฝนอยู่ที่วัดไผ่ล้อม ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

3.2 ประวัติการศึกษาของหลวงพื่อน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์)

1. พุทธศักราช 2536 สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

2. พุทธศักราช 2545 สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดเสนาสนารามราชวรวิหาร คณะจังหวัดอยุธยา

3.3 รางวัลเกียรติคุณของหลวงพ่่าน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์)

1. พุทธศักราช 2545 ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ให้การสนับสนุนการแก้ไขปัญหายาเสพติดของจังหวัดนครปฐม ตามแผนยุทธการสนามจันทร์เสด็จศึก จากผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม

2. พุทธศักราช 2547 ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ให้การสนับสนุนโครงการธรรมรงค์ป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดนครปฐม จากทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี

3. พุทธศักราช 2548 ได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาวิทยาศาสตรสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

4. พุทธศักราช 2550 ได้รับพระราชทานรางวัลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สาขาส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ

5. พุทธศักราช 2550 ได้รับพระราชทานโล่ลูกที่มีความกตัญญูเกิดเวทีย่างสูงต่อแม่ จากพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตถาตามาดู

6. พุทธศักราช 2550 ได้รับประทานพัด โล่ ย่าม วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น

7. พุทธศักราช 2551 ได้รับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาศาสตรสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

8. พุทธศักราช 2554 ได้รับพระราชทานโล่รางวัลผู้มีอุปการคุณต่อสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย จากพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตถาตามาดู

3.3.1 ด้านงานเผยแผ่

1. ได้ไปแสดงธรรมปาฐกถาธรรมและให้โอวาทในโอกาสต่าง ๆ ตามสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ เป็นประจำอยู่เสมอ

2. ได้โครงการจัดอบรม “คุณธรรมนำความรู้สร้างจิตสำนึกกตัญญู” ตามสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ เป็นประจำอยู่เสมอ

3. เป็นผู้แสดงพระธรรมเทศนาในวันรักษาศีลอุโบสถอยู่เสมอ

4. มีการอบรมพระภิกษุและสามเณรตลอดทั้งศิษย์วัดให้เข้าใจในการประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยและศึกษาธรรม

5. จัดให้มีการอบรมศีลธรรมแก่อุบาสกอุบาสิกาที่มารักษาศีลอุโบสถ

6. ให้ความอุปถัมภ์ในการมาปณิกิจศพเพื่อสงเคราะห์ศพไร้ญาติ

7. ให้ความอุปถัมภ์สงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ในถิ่นทุรกันดารในบางโอกาส

3.3.2 ด้านผลงานพิเศษ

1. ได้ให้ความร่วมมือกับคณะสงฆ์และทางราชการมาโดยตลอด
2. ได้จัดมอบสิ่งของเครื่องอุปโภค-บริโภคแก่ประชาชนที่ประสบอุทกภัย-อัคคีภัยทั่วไป
3. เป็นกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ธันวาคมมหาราช ฌ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
4. ได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตโดยอาศัยหลักศาสนพิธีและพระปริตรด้วยการสวดบูชาพระเคราะห์ สงเคราะห์แก่ญาติโยมในเทศกาลปีใหม่เป็นประจำทุกปี ๆ ละ ประมาณ 5,000 คน โดยมีพระสงฆ์บรรยายธรรมขึ้นนำหัวข้อธรรมะให้กับญาติโยมที่มาร่วมพิธี
5. ได้รณรงค์ป้องกันและปราบยาเสพติดจนได้รับประกาศเกียรติคุณให้เป็นวัดปลอดยาเสพติดวัดแรกของจังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ 13 เดือนธันวาคม พุทธศักราช 2544 จากผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม
6. บริจาคเงิน จำนวน 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน) สนับสนุนโครงการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของจังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ 5 เดือนธันวาคม พุทธศักราช 2544
7. จัดสร้างผ้ายันต์ธงชัยต่อต้านยาเสพติดเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติมอบให้แก่ประชาชนอำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นจำนวน 20,000 ผืน เพื่อร่วมรณรงค์ป้องกันยาเสพติด
8. ชื่อน้ำยาตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ ให้แก่ สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำนวน 1,000 ชุด
9. บริจาคเงินสมทบทุนปรับปรุงสถานีตำรวจทางหลวง (ย่อย) ท่าตำหนัก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

3.3.3 ด้านการปกครอง

1. พุทธศักราช 2540 เป็นพระวินยาธิการ
2. พุทธศักราช 2544 เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม จังหวัดนครปฐม
3. พุทธศักราช 2548 เป็นรักษาการเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม จังหวัดนครปฐม
4. พุทธศักราช 2551 เป็นเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม จังหวัดนครปฐม

5. พุทธศักราช 2551 เป็นหัวหน้าพระวินยการจังหวัดนครปฐม
6. ตลอดทั้งปีการทำอุโบสถกรรม
7. ตลอดทั้งปีการทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น

3.3.4 ด้านสื่อสารสนเทศ

สื่อโทรทัศน์

1. พระวิทยากรประจำรายการ “คิดไม่ออกบอกหลวงพ่่าน้ำฝน” ทุกเช้าวันจันทร์และวันพุธ เวลา 04.30-05.00 ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5

สื่อต่าง ๆ

1. หนังสือธรรมะอ่านฟรี เล่มที่ 1-10
2. ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ คำสอนในคอลัมน์ “จุดไฟในใจคน” โดยหลวงพ่่าน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์)

จะเห็นได้ว่าพระครูปลัดสิทธิวัฒน์ (หลวงพ่่าน้ำฝน) เป็นพระภิกษุพระนักธรรมและนักเขียน พระวิทยากร พระนักพัฒนา เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาอีกรูปหนึ่ง ทำให้ธรรมเข้ามามีบทบาทการดำเนินชีวิตคนในสังคมปัจจุบัน จึงได้นำสื่อรอบตัวเป็นองค์ประกอบกับความสามารถพิเศษพระนักธรรม ในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอน บ่มนิสัย คุณธรรมให้แก่ผู้ฟัง ผู้อ่าน ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในงานเขียนของพระครูปลัดสิทธิวัฒน์ (หลวงพ่่าน้ำฝน) สามารถใช้หลักธรรมคำสอน คติสอนใจสอดแทรกในท่วงทำนองภาษาในการเขียนบทความธรรมโวหารของพระครูปลัดสิทธิวัฒน์ (หลวงพ่่าน้ำฝน) ใช้ท่วงทำนองภาษาน่าสนใจ ทำให้การอ่านได้รับข้อคิดดี ๆ เป็นเรื่องไม่น่าเบื่อต่อไป

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมและกลวิธีการใช้ภาษาในคอลัมน์ “จุดไฟในใจคน” โดยหลวงพ่่าน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์) เจ้าอาวาสวัด ไร่ล้อม ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า มีผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวข้องกับการใช้หลักธรรมและกลวิธีการใช้ภาษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

รัตนภรณ์ บางจริง (2537) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปาฐกถาธรรมของ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญา นันทภิกขุ) ผลการวิจัยพบว่า ด้านการใช้ภาษาในปาฐกถาธรรมของท่านมีลักษณะเด่น น่าสนใจ มี 3 เรื่อง คือ การใช้ถ้อยคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย การใช้ถ้อยคำ มี 3 ลักษณะ คือ การใช้คำง่าย การใช้คำที่มีความหมายโดยนัยและการใช้คำที่มีมาจาก

ภาษาต่างประเทศ การใช้ภาพพจน์ มี 3 ลักษณะ คือ ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ภาพพจน์
เลียนเสียงธรรมชาติ การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย นำมาใช้บ้างตามความสมควร

ต่อมาสมพงษ์ ตีมีชัย (2542) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติธรรม
ตามหลักพุทธศาสนาของเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย
พบว่า เยาวชนดังกล่าวมีความรู้ศีล 5 อยู่ในระดับที่มาก แต่ความรู้ธรรม 5 อยู่ในระดับน้อยมาก
ส่วนความเข้าใจศีล 5 เยาวชนดังกล่าวมีความเข้าใจศีล 5 อยู่ในระดับปานกลางไม่มากนัก อยู่ใน
ระดับแค่พอใช้ได้ เพราะไม่ได้รู้เรื่องศีล 5 เป็นอย่างดีนัก เมื่อมีความเข้าใจศีล 5 อยู่ในระดับปาน
กลาง การที่จะรักษาศีล 5 คงทำได้บ้าง แต่ไม่อาจจะรักษาศีล 5 ได้อย่างถูกต้องครบถ้วนได้
เพราะฉะนั้นเยาวชนก็อาจจะมีการทำผิดศีล 5 ได้บ้าง โดยไม่ตั้งใจบางโอกาสหรืออาจจะเกิดขึ้นได้
อยู่เสมอ ๆ ก็ได้ ในเมื่อตัวเองไม่เข้าว่าเป็นการผิดศีล ส่วนธรรม 5 นั้นมีความเข้าใจน้อยมากจน
เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะการทำความคิด การสะสมบุญกุศลไม่อาจจะกระทำได้อย่าง
สม่ำเสมอ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตใจสูง ซึ่งชาวพุทธโดยทั่วไป
จะต้องมี การปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ เป็นประจำและการปฏิบัติตามหลักธรรม 5 ในปัจจุบันจึงมีน้อย
มาหรือแทบ จะไม่มีผู้ใดปฏิบัติอย่างจริงจัง

ในขณะที่ พระชยสร สมบุญมาก (สมบุญโญ) (2543) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพุทธวิธีในการ
สอน: สืบค้นจากทรงใช้กับนักเรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ได้ทรงชี้คหลักสำคัญสองประการเป็น
แนวปฏิบัติ ประการแรกทรงสอน โดยมีบุคคลเป็นที่ตั้ง ทรงยกคนขึ้นอ้างเป็นหลักฐานในการ
อธิบายเรียกว่า บุคลาธิษฐานเทศนาและประการที่สองทรงสอน โดยมีธรรมะเป็นที่ตั้ง ทรงยก
ธรรมะ คือ หลักหรือสภาวะธรรมขึ้นตั้งเป็นหลักฐานในการอธิบาย เรียกว่า สอนธรรมาธิษฐาน
เทศนา จำแนกเป็นวิธีสอนได้ 7 วิธี คือ วิธีสอนโดยการบรรยาย (Lecture Method) วิธีถาถามารสอน
โดยการซักถามสนทนาได้ตอบ วิธีสอนโดยการสาธิต (Demonstration Method) วิธีการสอน
แบบแก้ปัญหาหรือวิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีแบบสืบสอนสอบสวนหาคำตอบเอง วิธีสอน
แบบอุปนัย วิธีสอนแบบนิรนัย (Deductive Method) เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าโดย
เทียบเคียงกับระเบียบวิธีสอนทั่วไปสามารถจำแนกเทคนิคการสอนได้เป็นสิบวิธีต่อไปนี้ การใช้
ภาษาง่าย ๆ การใช้วัสดุที่หาได้ง่าย เป็นอุปกรณ์การสอน การนำวัสดุใกล้ตัวมาเป็นสื่อการสอน
การตีความหมาย การให้คำจำกัดความ การยกตัวอย่างอุปมาอุปไมย การใช้อารมณ์ขัน การพูดตักใจ
การใช้วาจาจากถ้อยคำที่เตือนและตอบปัญหา

ส่วน ดลหทัย พิมพ์ะโนทัย (2547) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับวิเคราะห์ลีลาการเขียนบทความ
ของ แม่ลูกจันทร์ในคอลัมน์ สำนักข่าวหัวเขียวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ผลการวิจัยพบว่า ด้าน
การใช้ภาษามีการใช้คำ 11 ประเภท ได้แก่ คำซ้อน คำสร้อย คำสแลง กลุ่มคำกริยา คำภาษาปาก คำ

สมณนาม คำย่อและอักษรย่อ คำภาษาต่างประเทศ คำหายาบ คำภาษาถิ่นและคำพวนตามลำดับ มีการใช้ประโยค 4 ลักษณะ คือ ใช้เพื่อบอกเล่า ถาม ขอร้องและแนะนำ ศิลปะการเรียบเรียงประโยค มี 4 ชนิด คือ ประโยคขัดความ ประโยคซ้ำความ ประโยคเงื่อนใจและประโยคสรุปความ มีการใช้สำนวน 2 ลักษณะ คือ สำนวนที่คงรูปและความหมายตามเดิมและสำนวนที่มีการเปลี่ยนแปลง ถ้อยคำและความหมาย มีการใช้โวหารภาพพจน์ 3 ชนิด คือ อุปลักษณ์ อุปมาและอุปพจน์ มีการใช้น้ำเสียง 6 แบบ คือ ดำหนืออย่างรุนแรง ประชดประชัน หดหู่ ห่วงใย เห็นใจและชื่นชม

ขณะเดียวกัน สุชาติ พิบูลย์วรศักดิ์ (2547) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบกลวิธีการ โนม์น้ำวใจ ในปริจเฉทการเขียนของ พระพยอม กัลยาโณ ผลการวิจัยพบว่า ในปริจเฉทการเขียนของพระพยอม กัลยาโณ มีวิธีการตั้งชื่อเรื่องเพื่อเสนอในงานเขียน 2 ลักษณะ คือ ตั้งชื่อเรื่องที่มีศัพท์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและตั้งชื่อเรื่องที่มีคำศัพท์กับมนุษย์ มีการเขียนบทนำ 2 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ บทนำที่ขึ้นต้นด้วยความเป็นมาหรือสาเหตุของเรื่องและบทนำที่ขึ้นต้นด้วยการแจ้งหัวข้อเทศนา มีการนำเสนอเนื้อหาแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็นใหญ่ ได้แก่ เนื้อเรื่องที่กล่าวถึงปัญหา เนื้อเรื่องที่กล่าวถึงโครงการของวัดสวนแก้วและเนื้อเรื่องที่กล่าวถึงประวัติหรือธรรมประวัติของท่านพุทธทาสภิกขุ ส่วนการเขียนสรุป มี 9 ลักษณะ ได้แก่ บทสรุปที่แสดงทรรศนะของพระพยอม บทสรุปที่คลี่คลายประเด็น บทสรุปที่ให้คิดต่อบทสรุปที่อ้างคำสอน บทสรุปที่กล่าวสรรเสริญบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์แก่วัด บทสรุปที่เป็นข้อคิดคำคม บทสรุปที่เป็นเรื่องเล่าครั้งพุทธกาล บทสรุปที่เป็นคำกลอนและบทสรุปที่เป็นพุทธสุภาษิตใช้อารมณ์ขัน

ในส่วน พระบุญโชค ชยธมฺมอุโ (2548) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า การเทศนาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญของพระสงฆ์ซึ่งถือได้ว่า การเทศน์เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่จะช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันหมายถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปสู่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาได้ ในอีกทางหนึ่งการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทย ในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า เป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนไปสู่ประชาชนในสังคมปัจจุบันถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะสภาพของสังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก ดังนั้น การเทศน์จำเป็นที่จะต้องมียุทธวิธีและวิธีการที่หลากหลาย กล่าวคือ การปรับกลยุทธ์การเทศน์ให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบันและที่สำคัญ ต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชน เพราะฉะนั้นหมายถึง การสร้างศรัทธาและนำไปสู่การน้อมนำเอาหลักธรรมะคำสั่งสอนไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติพร้อมทั้งเป็นแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญอีกด้วย

นอกจากนี้ วรรณาส ประสมสุข (2550) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับหลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษา มีจำนวน 21 หลักธรรม แยกตามหลักการครองตน การครองคนและการครองงาน ได้ดังนี้ การครองตนสอดคล้องกับ 19 หลัก พุทธธรรม ได้แก่ กัลป์ยามมิตตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมคຸ້ມครองโลก 2 ธรรมอันทำให้งาม 2 ธรรม มีอุปการะมาก 2 กุศลมูล 3 สันโดษ 3 สุจริต 3 อธิปไตย 3 ฌราวาสธรรม 4 พรหมวิหาร 4 สังคหะวัตถุ 4 อธิฐานธรรม 4 เบญจธรรม พละ 5 กัลยาณมิตรธรรม 7 สัปปริสธรรม 7 อริยทรัพย์ 7 และทศพิธราชธรรม การครองคนสอดคล้องกับ 15 หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลป์ยามมิตตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมคຸ້ມครองโลก 2 ธรรมทำให้งาม 2 กุศลมูล 3 สุจริต 3 อธิปไตย 3 ฌราวาสธรรม 4 พรหมวิหาร 4 สังคหะวัตถุ 4 กัลยาณมิตรธรรม 7 สัปปริสธรรม อปริหานิยธรรม 7 อริยทรัพย์ 7 และทศพิธราชธรรม การครองงานสอดคล้องกับ 10 หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลป์ยามมิตตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมทำให้งาม 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 สุจริต 3 อธิปไตย 4 พละ 5 ฌราวาสธรรม 4 สังคหะวัตถุ 4 และสัปปริสธรรม 7 นอกจากนี้ยังพบว่า มีจำนวน 7 หลักธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษาด้านการครองตน การครองคนและการครองงาน ได้แก่ กัลป์ยามมิตตตา โยนิโสมนสิการ

ปีต่อมา ช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ (2554) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการและกลวิธีการสื่อสาร เพื่อถ่ายทอดพุทธธรรมในหนังสือธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการในการถ่ายทอดหนังสือธรรมะในส่วนของเนื้อหา มีกระบวนการ โดยเริ่มจากแรงบันดาลใจของผู้เขียนหาความรู้ในเรื่องนั้น ๆ กำหนดแนวทางลงมือทำงานเขียนส่งให้บรรณาธิการของสำนักพิมพ์ตรวจแก้ไขให้ถูกต้อง คุณแลเทคนิคการพิมพ์และจัดพิมพ์หลังได้รับอนุญาตจากผู้เขียน ส่วนรูปเล่มแต่ละสำนักพิมพ์จะสร้างสรรค์รูปเล่มตามกลุ่มเป้าหมายและเอกลักษณ์ของสำนักพิมพ์นั้น ๆ วิธีการถ่ายทอดหนังสือธรรมะ จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ กลวิธีการทางภาษาและกลวิธีการนำเสนอธรรมโดยวิธีการทางภาษาที่ใช้มากที่สุดสามอันดับแรก ได้แก่ การใช้คำสัมผัสคล้องจอง การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมาและ การเล่นคำซ้ำตามลำดับ ส่วนกลวิธีการนำเสนอธรรมผู้เขียนใช้มากที่สุดสามลำดับ คือ การยกตัวอย่างประเภทวาทีของบุคคล การยกตัวอย่างประเภทพฤติกรรมหรือประสบการณ์ของบุคคลและ การเปรียบเทียบตามลำดับ วิธีการที่ ท่าน ว.วชิรเมธีใช้ในการถ่ายทอดพุทธธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม คือ การยกตัวอย่างประเภทเหตุการณ์ จำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ บริบทภาพรวมของสังคม บริบทเหตุการณ์รายวันและบริบทเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ส่วนรูปแบบการถ่ายทอดพุทธธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมให้ความสำคัญโดยเน้น “การถ่ายทอดให้ร่วมสมัย” ประกอบด้วยการใช้ภาษาต้องเป็นภาษาของคน

ร่วมสมัย ส่วนงานเขียนที่เข้าใจง่าย การยกตัวอย่างเป็นการยกตัวอย่างที่สมจริง ใกล้ตัวและตนของผู้เขียนเป็นกร่วมสมัย ใช้ประสบการณ์ตรงเพื่อถ่ายทอดพุทธธรรมอย่างถึงแก่น

ในปีเดียวกัน บุญชู กิตติสารโร (2554) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรม คุณค่าและการใช้ภาษา ในวรรณกรรมคำสอนของพระพุทธพจน์ (จันทร์ กุสโล) ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาหลักธรรมที่ยกมาสอนเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและผู้ประพฤติปฏิบัติตนไม่ให้ตกไปในที่ชั่วเพราะหลักธรรมพระพุทธเจ้านั้นเป็นการห้ามไม่ให้คนทำชั่ว สอนให้ทำความดีและทำจิตใจให้ผ่องใส ซึ่งเป็นหัวใจ พระปาฏิโมกข์ ฉะนั้นหลักธรรมหรือศีลธรรมของศาสนา คือ คำสั่งกับคำสอน คำสั่งคือ ข้อห้าม ส่วนคำสอน คือ ข้อแนะนำ ดังนั้น คำสั่งสอนและหลักธรรมจึงมีหน้าที่ช่วยควบคุมไม่ให้บุคคลทำผิดพลาด ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น มีหลักธรรม ที่เกี่ยวข้อง 4 ด้าน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านการศึกษา ถือเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ไทยช่วยกันดำรงรักษา แนะนำคำสั่งสอนผู้คนในสังคมเป็นคนดีตามความต้องการของสังคม ตามแนวคำสอนของพระพุทธศาสนา “จุดมุ่งหมายของศาสนาก็เพื่อให้บุคคล ในสังคมมีสันติสุขและสันติภาพ สถาบันศาสนาจะต้องทำหน้าที่เป็นแสงสว่างนำทางแก่บุคคลในสังคมไปอย่างถูกวิธีและไปให้ถึงจุดหมายปลายทาง คือ การไม่เห็นแก่ตัว เป็นคนลดทิฐิมานะ แล้วให้มีความรัก ความเมตตาต่อกัน รักผู้อื่นเหมือนกับรักตนเอง โลกนี้จึงจะมีสันติภาพได้”

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม วรรณกรรมนอกจากจะมีเนื้อหาหลัก คือ การนำเสนอสุนทรียภาพทางด้านกลวิธีการใช้ภาษา กลวิธีการเขียนแล้วยังสะท้อนแนวคิดทางสังคม รวมถึงการชี้แนะเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ด้วยการนำเสนอรูปแบบทางด้านภาษาเพื่อทำหน้าที่จรรโลงใจของผู้คนแล้วยังทำหน้าที่จรรโลงความประพฤติของผู้คนในสังคมตามเจตนารมณ์ของผู้เขียนอีกด้วยและพบว่า หลักธรรมคำสอน คือ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นที่พักพิงทางใจให้กับทุกคนในการดำรงชีวิตเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างถูกต้องเป็นคนที่สมบูรณ์ ควบคุมอารมณ์ไม่ให้วู่วาม รู้จักคิด ไม่ปล่อยความนึกคิดไปตามความรู้สึกที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจ คอยเหนี่ยวรั้งจิตใจ ให้ทำพูดหรือคิดในสิ่งที่ดีเหมือนบิดามารดาที่คอยห้ามบุตรธิดาไม่ให้ทำความชั่ว แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดีเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก เกื้อกูลอุดหนุนในการทำความดีทุกอย่างให้มั่นคงยิ่งขึ้น งานวิจัยที่กล่าวมา ทำให้ทราบถึงแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหาหลักธรรมและกลวิธีการใช้ภาษาในคอลัมน์ “จุดไฟในใจคน”ของหลวงพ่่าน้ำฝน (พระครูปลัดสิทธิวัฒน์) เจ้าอาวาสวัด ไร่ล้อม ในหนังสือพิมพ์ มติชนสุดสัปดาห์ ต่อไป